

29.8.2025

Tieteentekijöiden lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta (VN/34601/2024)

Ovatko esityksen tavoitteet kannatettavia?

Tieteentekijät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Hallituksen tavoite koulutustason nostamisesta on sinänsä hyvä, mutta esitetty keino opinto-oikeuden rajaamisesta yhteen opinto-oikeuteen kerrallaan viittaa pikemminkin tilastolliseen koulutustason nostoon kuin laadulliseen koulutus- ja osaamistason nostoon. On myös kysyttävä, mikä on koulutuksen "tarpeetonta kasautumista". Yleensä uudelleen kouluttautuminen tai alan vaihtaminen on yksilölle hyvinkin perusteltua, jos esim. ensin aloitettu koulutusala ei tunnukaan omalta tai muuttuva työmarkkinatilanne näyttääkin luovan enemmän mahdollisuuksia toiselle alalle. Yksilön kannalta tällaiset perustelut eivät ole "tarpeettomia". Yhteiskunnan kannalta ne eivät myöskään ole "tarpeettomia", jos ne esimerkiksi mahdollistavat monialaisen osaamisen kehittämisen; lisäävät yksilön hyvinvointia, tai; tukevat yksilöitä suuntautumaan ja tarvittaessa vaihtamaan niille aloille, jotka he kokevat itselleen paremmin sopiviksi tai uranäkymien kannalta mielekkäiksi.

Onko esitys kannatettava? Perustelkaa myönteinen tai kielteinen kantanne.

Emme kannata esitystä:

Nähdäksemme hallituksen esityksen vaikuttavuusarviointi on puutteellinen koskien mm. korkeakoulujen käytänteitä, opintohallintoa ja opiskelijapalveluita koskien, joten ei voida suoraan

sanoa, että opiskeluoikeiden rajaaminen yhteen opiskelupaikkaan todellisuudessa avaisi lisäpaikkoja ensikertalaisille.

Useamman opiskelupaikan omaavien opiskelijoiden osuus koko opiskelijamäärässä on varsin pieni (vuonna 2023 paikan vastaanottaneista 4,5 %): Hallituksen esityksessä ei esitetä kustannusvaikutuksia, paljonko säästöä korkeakoulujen budjettiin lopulta tulee tai tukeeko ollenkaan, jos opinto-oikeutta rajataan ehdotetulla tavalla. Opinto-oikeuden rajaamiseen liittyvät toimet voisivat jopa lisätä korkeakoulujen hallinnollista taakkaa sekä opintopalveluiden ja ohjauksen tarvetta. Näin ollen voidaan ennakoida, että opinto-oikeuden rajaaminen edellyttäisi jopa lisää resursseja opinto-ohjaukseen ja opiskelijoiden tukeen jatkossa. Nykyisessä taloustilanteessa ja korkeakoulujen rahoituksen ollessa tiukalla tätä tuskin on odotettavissa.

Ehdotettu uudistus eli opinto-oikeuden rajaaminen voisi edelleen lisätä opiskelijoiden ja nuorten kuormittumista ”oikein valinnan” tekemisestä ja vaikeuttaa entisestään alan vaihtamista. Jo nykyisin jätetään ottamatta paikkoja vastaan ensikertalaishiirintien vuoksi ja tämä esitetty säädös voisi entisestään lisätä nuorten epäröintiä ja siirtymistä korkeakoulutukseen. Toisaalta esitys myös rajaa heidän mahdollisuuksiaan, joilla on mahdollisuus ja tarve useamman tutkinnon suorittamiselle. Monialaisen osaamisen hankkimisesta tulisi maksullista, jos mahdollisuutena esitetään avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuminen - minkä maksuja on juuri korotettu -, tai erikoistumis- tai täydennyskoulutukseen osallistuminen. Yhdenvertaisuuden kannalta on ongelmallista, jos monialaisen osaamisen kehittäminen olisi jatkossa mahdollista vain heille, joilla on varaa maksaa koulutuksestaan.

Tutkinto-oikeuksien rajaaminen edellyttäisi myös kohtuullistamista, yksilöllistä harkintaa ja mahdollisia siirtymä- ja harkinta-aikoja. Emme näe järkevänä korkeakoulun tai yksilön kannalta esimerkiksi sellaista tilannetta, jossa opiskelija olisi opinnoissaan lähellä tutkinnon valmistumista, mutta menettäisikin aiemmat opintonsa, jos hakisi ja saisi uuden tutkinto-oikeuden.

Opinto-oikeuden siirtohakemukset ovat erillinen ja nähdäksemme varsin toimiva järjestelmä jo nykyisellään.

Ovatko esityksen vaikutusarviot oikeansuuntaiset? Puuttuuko vaikutusarvioista jotakin?

Ilman kunnollista vaikutusarviointia ja perusteita siitä, että esitetty uudistus todella lisäisi ja kohdentaisi paremmin korkeakoulujen resurssia – etenkin opetukseen käytettävää resurssia –, emme kannata nykyistä hallituksen esitystä opinto-oikeuden rajaamisesta.

Vaikutusarvio on nähdäksemme puutteellinen koskien muun muassa korkeakoulujen rahoitusta ja opintohallinnon käytänteitä koskien. Todellisia budjettivaikutuksia (erit. opetukseen vapautuva resurssi vs. opintohallinnon ja opiskelijaohjauksen kasvavat kulut) ei esitetä, ei myöskään esitetä vakuuttavasti, että ”vapautuvat” opiskelupaikat siirtyisivät ainakaan nopealla aikataululla ensikertalaisille. Korkeakoulut tietävät vasta jälkikäteen, ketkä ovat luopuneet opiskelupaikasta, kun taas sisäänottomäärät on päätettävä etukäteen.

Muut huomionne esityksestä

Tieteentekijöiden näkökulmasta tärkeää olisi taata korkeakoulutukselle riittävät resurssit, joilla voidaan taata laadukas koulutus lisääntyvälle opiskelijamäärälle. Aloituspaikkojen lisääminen tulee rahoittaa täysimääräisesti ja korkeakoulujen rahoituksen indeksit on säilytettävä.

Opetuksen ohella opiskelijoiden moniammatillinen tuki sekä opintojen aikaiset sosiaalietuudet on resursoitava riittävästi ja tehokkaasti, jotta opintojen läpäisyä voidaan parantaa nykyisestä.

Lisätietoja:

Nina Hahtela
toiminnanjohtaja

Miia Ijäs-Idrobo
erityisasiantuntija